Vychodil, Jan
Josef Maly z Vyzovic

JOSEF MALÝ

Z VYZOVIC,

opat velehradský.

NAPSAL

JAN VYCHODIL.

(Otisk ze Sborníku Velehradského roč. VI.)

V OLOMOUCI 1899.
SKEM KNÍŽECÍ ARCIBISKUPSKÉ KNIH- A KAMENOTISKÁRNY.
NÁKLADEM VLASTNÍM

Sborník Velehradský.

Ročník VI. ve dvou svazcích za 2 zl.

Posýlajíce na ukázku obživený Sborník Velehradský ročn. VI., připomínáme, kterak Sborník Velehradský roč. I. uvítán byl a co soudilo se o tom podniku r. 1880.

Důležitým a potřebným a velepříhodným podnikem uznáván Sborník Velehradský a přáno mu zdaru pro budoucnosť:

1. „Doufáme, že podnik ten se potká se **stkvělým úspěchem**..“ (Čech 1880, č. 272.).

2. „Jako encyklika (Grande munus) mysl Slovanstva připravuje na r. 1885, tak sbírá také Sborník Velehradský pole na oslavu tisícileté památky úmrtí Velikého Methoda. Za touto příčinou **zamlouvá se Sborník čtenáři** . . .“ (Našinec 1880, č. 136.).

3. „. . . jest Sborník dílem **zdařilým, vhodným** a pro nejsvětější zájmy naše **veledůležitým.**“ (Obzor 1880, str. 351.).

4. „Přejeme co nejvřeleji, aby se v podniku tom **zdárně pokračovalo** . . .“ (Časopis katol. duchovenstva 1880, str. 623.).

5. „. . . . **bude-li se ve směru tom dále účinně pokračovati,** že konečně dospěje k rozvoji svému vznešená myšlénka cyrillomethodějská . . . .“ (Museum 1881, str. 40.).

6. „Dejž Bůh, aby Sborník pomáhal zase ono nezvratné přesvědčení v národě našem šířiti, že není pro něho spásy než v idei cyrillo-methodějské. A za tím účelem přejeme nejen tomuto ročníku, **nýbrž i následujícím** v nejhojnější míře Božího požehnání.“ (Hlas 1880, č. 101.).

Sborník Velehradský dostál úkolu svému tak znamenitě, že věhlasný odborník Dr. Fr. Pastrnek, universitní professor v Praze, nazval Sborník Velehradský **„jediným utěšeným plodem“** mezi spisy vydanými za příčinou tisící ročnice úmrtí sv. Methoděje. (Časopis Matice Mor. 1891, str. 129.).

Sborník Velehradský roč. VI., svazek 1., byl uvítán také velmi příznivě.

Josef Malý z Vyzovic,

opat velehradský 1724—1748.

Téměř 600 let měli duchovní synové s. Bernarda, cisterciáci, v rukou svých Velehrad posvátný. Působili zde a v celém okolí. A kolik toho zná nynější pokolení z jejich činnosti?

Velkolepý chrám Páně marianský vidí na Velehradě tisícové poutníků každoročně, pozorují též vedle kostela velkou budovu, podivují se těm řadám oken: ale kolik jich vzpomene a kolik ví, že kostel i s vedlejšími budovami zbyly nám po řeholnících-cisterciácích?!

A ten, kterýž má největší zásluhy o výzdobu kostela a též o překrásné jiné stavby na Velehradě, ten tu pouhým řádkem jedinkým zapsán jest, řádkem, jemuž málo kdo rozumí. Možno-li? Nezdálo by se, ale v pravdě tak jest. Na krásném schodišti do klášterní budovy — naproti kašně — zříti znak velehradského kláštera, rok 1744 a písmena IMAWPP. Tento řádek písmen značí velikého dobrodince, pravého pečlivého otce, Josefa Malého, opata velehradského, pilisského a pastochovského. Onť zvelebil Velehrad náramně a zvelebený zanechal budoucnosti. Jemu česť a vděk přísluší za to, z čeho dosud na Velehradě se těšíme.[1])

Poznejme ho tedy a znejme.

Josef Malý narodil se na Moravě ve Vyzovicích r. 1683.

Do kláštera cisterciáckého na Velehradě byl přijat od opata Floriana Nezorina (1699—1724). Vysoké byl postavy.[2]) Obdařen jsa od Pána Boha velkými schopnostmi duševními, vyznamenával se pilností a dovedností, tudíž nedivno, že zjednal sobě mnoho vědomostí, zvláště v bohovědě a libomudrctví. Stal se professorem filosofie a theologie. Záhy svěřen mu byl úkol, aby v domácí škole klášterní vyučoval těmto vědám. Později povolán do Prahy k arcibiskupské koleji s. Vojtěcha za professora theologie a filosofie. Navrátiv se pak zase na Velehrad do kláštera, byl ustanoven do Spytinova za faráře. Tehda dne 1. dubna 1724. zemřel opat

---

1) Vychodil Jan, Popis velehradských památností. V Brně 1893. str. 45. — Sborník Velehradský II. str. 42.

2) P. Matěj Bartys, Pugna etc. t. j. Vojna štěstí moravského s neštěstím atd. Praze 1735: ... „ačkoli podle příměnί sám jsa Malý, však nejen podle osoby, ale také podle důstojenství veliký...“ — Krásná, velká podobizna jeho, jest v Polešovicích na faře. Postavilť v Polešovicích krásný kostel.

*

Florian Nezorin (1699—1724), kterýž zakusil mnoho trampot a nehod válečných i požárem r. 1719. Těžké doby tenkráte byly na Velehradě. Nadešla volba nového opata. Řeholníků bylo tehda v klášteře velehradském přes 50. Volili dne 20. června 1724 a zvolili opatem Josefa Malého. Zvolený byl hned 25. června infulován a stal se takto trojnásobným infulovaným opatem na Velehradě moravském, v Pilisu a Pastochově v Uhrách.

Císař Karel VI. (1711—1740) volbu tuto potvrdil 22. září 1724. listinou pergamenovou s visutou pečetí velikou. Vzácné listiny této hlavní obsah zní:

My Karel VI., z Boží milosti zvolený císař římský, po všecky časy rozmnožovatel říše v Německu, Španělsku, v Uhrách, Čechách i v Dalmacii, Chorvatsku a Slavonsku král .... vyznáváme veřejně tímto listem a každému oznamujeme, že nám frater Josef Malý, profess kláštera velehradského řádu cisterciáckého v Našem dědičném markrabství moravském, poslušně na vědomí dal, že po smrti Floriana Nezorina, bývalého tamnějšího opata byl od celého konventu a za přítomnosti Našich ustanovených c. a k. komissařů dle způsobu i stanov řádových kanonicky zvolen opatem a představeným jmenovaného kláštera na Velehradě, s tou nejpokornější prosbou, abychom ku volbě této nejenom nejmilostivě ráčili přisvědčiti, nýbrž i jako panující král v Čechách a markrabí na Moravě vzhledem užívání majetku („quoad temporalia") milostivě potvrditi a schváliti. My tedy k takové nejponíženější prosbě nejmilostivěji zření majíce, obzvláště pak považujíce dobré vlastnosti, učenosť a dobrý život, jež nám na nově zvoleném opatu chváleny byly, svolili jsme ve Své c. a k. milosti ...., aby Josef Malý nyní i příště .... taktéž v užívání majetku mohl poddaným svým a příslušníkům ve prospěch kláštera, po svém nejlepším rozumu i možnosti vládnouti, na kázeň v řádu pilně dohlížeti .... Na důkaz tohoto listu pečetěno Naší c. a k. větší pečetí visutou. Dáno v Našem městě Vídni 22. září 1724....

Karel m. p.

Frant. Ferd. hrabě Kinský m. p.,
králov. nejvyšší kancléř český.

Jan Christof von Jordan m. p.[1])

---

[1]) Rkp. v zemském archivu v Brně. — Sig D. 14.: „Wir Carl VI. von Gottes Gnaden Erwählter Römisch Kaiser zu allen Zeiten Mehrer des Reiches in Germanien, Hispanien, Hungarn, Böheimb, auch zu Dalmatien, Croatien und Slavonien König .... bekennen öffentlich mit diesem Brieff und Thun Kund jedermänniglich, dass Uns der Frater Josephus Maly des Kloster Stiffts Wellehrad, Ordinis Cisterciensis in Unserem Erb-Marggraffthumb Mähren Professus gehorsambst zu vernemmen gegeben, wasmassen Er nach ableben Weyl. Florian Nezorin, gewesten Abbten allda, Von dem gesambten Convent und in gegenwarth Unseren hiezu Verordnert gewesten K. u. K. Commissarien juxta Ritum et Statuta Ordinis Canonice zum Abbten und Vorsteher gedachten Kloster-Stifft Welle-

Nejpřednější péči věnoval nový opat velkolepé svatyni velehradské. Psánoť o něm, že svatyni velehradskou považoval za nevěstu svou a učinil ji podílnicí na hojném požehnání svém („tamquam Sponsus procedens de Thalamo suo Sponsam Suam Ecclesiam Wellehradenam de Benedictionibus Suis fecit participem.“) [1]) A měla toho svatyně potřebí svrchovaně. Neboť zhoubný požár 19. července 1719 nadělal škody hrozné, na kostele i na budovách klášterních. Počítalo se škody na 100.000 zl. Opravoval zbožný opat Florian Nezorin, pokud mohl a pokud žil. Hotov byl zevnějšek, ale vnitřek teprve začínal se opravovati. Pokračoval tedy opat Jos. Malý v díle započatém.

Za opata Floriana postaven byl spodek oltáře hlavního, podobně mramorové dolní části oltářů s. Benedikta, s. Bernarda i s. Floriana u mříže, kteráž stávala na schodku blízko kazatelny; dokončena také malba v lodi a v kaplicích. Avšak r. 1724. zvolený opat, Josef Malý, doplňoval zaoltáří krásnými sloupy a ostatní prací štukovou, malbou na klenbě presbyteria a v kupoli i v obou kaplicích křížové lodi totiž v kaplici s. Benedikta a s. Bernarda. Od kaplice s. Floriana až do zadu kostela po straně epištolní, od zadu pak po straně evangelní až proti s. Florianu ve všech kaplicích postaveny za opata Malého oltáře mramorové a kaplice vyzdobeny okrasami z malty sádrové, mramorem sádrovým a pozlacováním. Tak se zaskvěly krásou až do dnešního dne dochovanou kaplice s. Marie Egypt., s. Cyrilla, apoštola slovanského, s. Barbory, ss. andělů, a na protější straně kaple všech svatých z řádu cisterciáckého, s. Kateřiny, s. Methoděje, apoštola Slovanův, s. Marie Magdalské a s. Václava, dědice země české. Těmto světcům byly však oltáře ty zasvěceny již před obnovou kostela, jak svědčí litanie

---

hrad erwählet worden seye, mit demütigster Bitte Wir geruhet n Uns solche Wahl nicht allein gnädigst gefallen lassen, sondern auch als Regierender König zu Böheimb und Marggraff in Mähren quoad Temporalia in gnaden zu confirmiren und zu bestettigen. Wan Wir dann sothane allerdemütigste Bitte gnädigst angesehen, insonderheit aber Betrachtet haben die gute qualitäten, Doctrin und Gottesfürchtigen Lebenswandel dessen Uns der Neuerwählte abbt gerühmet worden Alss haben Wir in K. und K. gnaden derein gewilligt . . . . , sondern auch in Temporalibus deszselben Unterthanen und Zugehörige zu des Stiffts nutzen und aufnehmen, seinem Besten Verstand und Vermögen nach Regieren, die ordens Disciplin fleissig in acht nemmen . . . . . Zu Urkund dies Brieffs, Besiegelt mit Unserem K. und K. anhangenden grösseren Insigl Der geben ist in Unserer Stadt Wienn den 22. Septemb. 1724 . . . . .

Carl m. p.

Franc. Ferd. Comes Kinsky m. p.,
Ris Bo Sup. Cacllus.

Johann Christoph v. Jordan m. p.

[1]) Rukopis na pergamenu nalezený r. 1898 na Velehradě v báni epištolní věže. Rukopis pochází z r. 1740 a potvrzen jest velehradským provisorem tehdejším P. Leopoldem Trtinou, rodákem z Kroměříže. Valná část uvedených tuto zpráv pochází z tohoto rukopisu.

velehradská.[1]) Na kůru pro hudebníky postavil mohutné varhany dvoukřídlové, upravil též krypty všechny, jež pod každou kaplicí se nacházejí, tak jako pod hlavním oltářem.

Zřídil též skvostnou, bohatě pozlacenou kazatelnu za 985 zl., tutéž, kteráž dosud ozdobou kostela jest. Na vnitřní úpravu kostela, kromě kazatelny, vynaložil na 40.000 zl. rýnských.

Pro bohoslužbu koupil šestero vzácných, jemných rouch bohoslužebných za 3.000 zl. rýn. ano sedmý ornát — pro největší slavnosti — ceněn na 30 tisíc zlatých rýnských.

Svěcení kostela tak nádherně upraveného a bohatě zásobeného dálo se 2. října 1735., jak viděti na Velehradě vtesáno do kamene na dvou místech v kostele. Světil olomoucký světící biskup, Otto Ehrenreich, svaté římské říše hrabě z Ecku a Hungersbachu. Slavnosť byla veliká. Přemnoho vzácných hostů bylo přítomno. Jsouť i na listině konsekrační podepsáni za svědky. Na tisíce lidu dostavilo se na tuto slavnosť. Památku měli přemnozí, neboť udílena byla svátosť biřmování biřmovancům, klášterníci pak někteří tehda vysvěceni na kněze, jiní na jáhny a podjáhny. Z toho lze poznati, co tehda bylo slávy na Velehradě, co radosti! Při tomto svěcení měl slavnostní kázaní historické či dějepisné tehdejší převor velehradský, Matěj Bartis, rodák z Uh. Ostrohu, a v kázaní tom uvedl mimo jiné tato pozoruhodná slova: „Aby pak v Moravě toho před tím tak slavného města Velehradského památka dokonce nezhynula, nábožný markrabě moravský, Vladislav, toho jména I., založil mezi letem Páně 1190. a letem 1198. tento náš klášter Cisterciensko-Velehradský, blíž bývalého paláce králů moravských, vystavíce onen konvent, kterýž až posavade „Starý“ jmenujeme a k němu přistavíce ten chrám Páně ke cti a chvále nejsvětější Rodičky Boží a ss. apoštolů našich moravských, Crhy a Strachoty, který po dnes při něm se nachází.“ [2])

Zmíniv, že hlásané učení Kristovo neujalo se trvale, dokud nepřišli ss. Cyrill a Methoděj, dí doslovně: „Na to pak, buď Bohu nekončená chvála! zbuzeni jsou v řecké vlasti, v hlavním městě jejím, Thessalonice: Duo filii splendoris — dva synové světla anebo blesku, duo candelabra lucentia — dva svícnové svítící, dva ss. bratři. Cyrillus a Methodius, aneb Crha a Strachota: kteřížto přijdouce do vlasti moravské léta Páně 856 (správně: 863.) nade všecky předešlé apoštoly a učitele pracovali v této krajině naší, aby ji zcela osvítili spasitelným světlem víry křesťanské.“

---

[1]) Sborník Velehradský II. str. 47—49. — Obzor 1882 str. 66 Slovanský chrám na posv. Velehradě.

[2]) M. Bartys, Pugna . . . Vojna štěstí moravského s neštěstím . . . Praze 1735. — V rukopisech stojí všude Bartis, nikoli Bartys.

. . . . . „Tu skrze s. Cyrilla . . . ., a nápodobně skrze s. Methudia . . . hlásán byl pravý Bůh po všech městech a místech moravských a jiných mnohých“ . . .
. . . „A tak naposledy povstala na nohy šťastná krajiny moravské hlava, Velehrad, a neštěstí uvedla pod nohy . . . vysoce důstojná stolice opatská prvních v markrabství moravském prelátův: a jak předtím vysoce urozených, vysoce důstojných, vysoce učených, svatě nábožných, anobrž skutečně svatých, králů, biskupův, arcibiskupův, tak napotom opatův a řeholníkův, vyznavačův i mučedlníkův plodná matka; aneb odtud dobře zasloužená tohoto chrámu Páně, o kterém, — jak ponejprv od slavného biskupa domácího, s. Cyrilla, léta Páně 862 (?), a po druhé od vysoce důstojného a řeholně nábožného biskupa Holomuckého, Roberta nebo Ruperta l. P. 1228., tak po třetí dnešního dne od vysoce urozeného a vysoce důstojného biskupa Termopolitanského, Ottona Ehrenreicha posvěceném, — mohu já říci s patriarchou Jakobem: Non est hic aliud, nisi Domus Dei et Porta Cœli — není tu jiného, jedině dům Boží a brána nebeská.“ — Kazatel těmito slovy zastával mínění, že svěcený chrám velehradský jest týž aneb aspoň na témž místě jako chrám synodální za doby ss. apoštolů Cyrilla a Methoděje!

Koupeny dále 3 zvony na věže průčelní za 10.000 zl. rýn. a byly slavně posvěceny 15. října 1738. u přítomnosti celého konventu a jiných hostů přemnohých.

Věže byly sice do roka po ohni (1719) opraveny a zakryty mědí, kteráž na obě průčelní věže i na menší věž nad bání stála téměř 5.500 zl. rýn. Avšak tesaři Janu Ebenbergerovi nevyrovnal se klempíř Šebastian Riedl. Neboť jsa churav, nedohlížel s dostatek na své tovaryše a tím zavinil, že zůstaly mezery, jimiž zatékalo na dřevo. A dřevo hnilo. Přišel vichor r. 1738. a shodil hořejší část levé věže i s bání. Při prohlídce věže druhé shledáno, že také zde zatékalo a že vazba tudíž také hnilobě propadla. Pokryty znovu obě věže — vyjma břichatý spodek — za 1.200 zl. Vlastní rukou vykonal tuto práci mistr Karel Lieb z Brna. Opat Josef Malý patrně chtěl míti za dobré peníze práci dobrou.

A jako při kostele byl důkladným, tak i jinde při stavbách. Tak postavil naproti kostelu zcela novou „prelaturu“ („abbatia“), jak se dosud říká, vyzdobil ji krásně uvnitř; opravil oba trakty klášterní velmi důkladně; refektář klášterní opravil a ozdobil; též koupelnu či lázeň opět postavil. Jenom refektář stál 2000 zl.

Nově postavil pivovar za 12.000 zl. se sklepem ve spůsob půlměsíce čili do podkovy za 10.000 zl. Obé stojí dosud.

Postavil hostinec „u bílé labutě“ za 3000 zl., obydlí pro klášterní úředníky a služebníky a opravil prádelnu za 2000 zl.

Novou pálenici s obydlím nově postavil za 1300 zl.

Mlýn horní postavil od základův, dolní zcela obnovil. Salajku též zdokonalil na prospěch kláštera.

Podobně si vedl v Polešovicích, kdež krásný kostel za 36.000 zl. postaven, pak sýpky, dvůr, sklepy, bouda; koupil i vinohrad „Josefinky."

V Ořechově spustlý zámeček upravil nádherně, dvůr postavil a vinohrad „Hučnici" přikoupil od Píseckých.

V Temnicích postavil dvůr, v Ivanovicích sýpky, sklep a vyzdobil zámeček.

V Boršicích dal rozebrati chatrný kostel, upevniti a opraviti znovu důkladně.

V Nedakonicích postavil ze základů menší mlýn za 5000 zl.

V Bolaticích postavena residence, pivovar, stáje, pálenice za 12.000 zl.

V Heraltovicích ve Slezsku celý zámek opraven a upraven za 6000 zl.

V Heřmanicích dvůr, ovčírny a zděné stodoly postaveny za 2000 zl.

V Uhrách koupil statek Worebil za 24.000 zl. rýnských. Kromě toho bylo značně výloh jiných pro Uhry.

Při tom při všem platil císaři daně (contributiones), papežské podíly (quotas), centesimy (centesimæ) a dávky Turecké (stayerisque Turcicis), platil tak správně, že u císaře pokládán za příklad („norma") stavům moravským.

Vína bylo tehda ve 3400 bečkách desítivěderkách a ceněno na 70.000 zl.

Nelze ani vypočítati, co všecko zřídil a vykonal. P. Leopold Trtina praví, že mnohé jiné stavby opata Jos. Malého naznačuje rok a zápisy v knihách.[1])

Opat Josef Malý měl hojně požehnání Božího. Ale používal ho také venkoncem k dobrému. Byl všeobecně vážen a milován jak od řeholníků, tak od jiných. Velebili jeho vyspělosť a vytrvalosť v řízení, jeho přirozenou moudrosť a zručnosť ve správě kláštera i hospodářství. Klášterníci, duchovní synové, ctili ho jak otce svého, ale byli také toho přesvědčení, že jeho skutky, veleprospěšné pro svěřený klášter, jsouce v kámen zapsány, hlásají a hlásati budou potomstvu jméno Josefovo („loquenturque nomen liliatum Josephinum").

---

1) Rkp. pergamenový: „Plurima alia aedificia, quae sub Regimine Josephi Abbatis aedificata sunt, demonstrabit annus iisdem insertus et libri, in quibus sunt inscripti."

P. Leopold Trtina, rodák z Kroměříže, provisor, uvádí souhrnně, že opat Josef Malý vydal v prvních 16 letech:

na stavby, opravy, zlepšení (meliorace) okolo . 295.000 zl.
císaři Karlu VI. na různé dávky předepsané přes 100.000 „
a ještě měl v zásobě na . . . . 70.000 „
a ve víně kapitál na . . . . 180.000 „ [1])

Krásné číslice! Avšak uvážiti třeba, zda-li při tolikerých pracích nákladných byly také všecky účty zaplaceny do r. 1740? A potom zda-li až do smrti opata Jos. Malého r. 1748. nebyly neúrody, neštěstí a pohromy a podobné? Při velkém hospodářství bývají nejenom příjmy velké, ale i výdaje velké a velké ztráty! Něco napovídá sám opat Malý. Napsalť 14. července 1739 P. Engelbertovi Hermannovi, kterýž byl právním zástupcem klášterním a tehda inspektorem v Ivanovicích (Nennowitz) u Brna: „peníze jsou u nás vzácné při tolikerých výdajích letošních, a poddaným nezbytně třeba pomáhati, když úroda všeliká letos pochybila. V srpnu bude třeba platiti papežský desátek („decima") 491 zl. 30 kr., bude třeba nakoupiti vína i ryb; bude třeba platiti poplatek mimořádný („extraordinarium") i stotinový Turecký („centesima Turcica") a proto velmi pochybuji, že vystačíme se svými pokladnicemi."

Také mu oznamuje, že začátkem příštího měsíce srpna přijedou na Velehrad ze Sv. Koruny pro „ony 4 tisíce zlatých." [2])

Témuž P. Engelbertovi dne 2. října 1738. dopisem ukládá, aby smlouvu (o hranice) uzavřenou s knížetem Lichtenšteinem (Uh. Ostroh) dal intabulovati či zapsati do knih pozemkových, aby nástupcové měli vědomosť o této záležitosti veledůležité i zbraň na obranu svých práv. Dokládá pak: „Vidím i uznávám, že to příliš velká práce jest i poplatky ohromné, ale Bůh všecko vynahradí a nástupcové budou pamatovati na nás ve zbožných modlitbách." [3])

---

[1]) Rukopis pergamenový nalezený v báni epištolní věže na Velehradě r. 1898., jenž pochází z r. 1740. a potvrzen jest klášterním provisorem tehdejším, P. Leopoldem Trtinou.

[2]) Rkp. v zemském archivu v Brně: „. . . si quidem pecuniae sunt apud nos rarae propter tot expositiones hoc anno factas; subditis quos omnes fructus fefellerunt necessario succurreri debet. Decima papalis mense Augusto venit per 491 fl. 30 cr. exsolvenda, vinum, cum speretur bonum, erit coëmendum, pisces procurandi, extraordinarium, item centesima Turcica persolvenda; hinc multum diffido, ut cum cassis nostris eveniamus." . . . „Scripsit mihi nuper Rmūs Dnūs Sancto-Coronensis, ... velit suos duos Religiosos emittere Wellehradium pro levandis illis 4 millibus florenorum . . ." — Sign. Lit. O. n. 20 16.

[3]) Rkp. v zemském archivu v Brně: . . . „Recommendo specialiter Suae Reñdae Paternitati (P. Engelbertovi) utpote rem magni momenti intabulationem transactionis Lichtensteinianae cujus rei notitiam cum sola sua Reñda Paternitas habeat satagat etiam omnimode effectuare pro bono matris nostrae — monasterio Wellehradeno — quatenus post fata nostra Posteritas notitiam et arma habeat, quibus jura Sua prosequi valeat. Video et aggnosco esse nimis magnum laborem et taxas sumptuosas, ast Deus omnia ista recompensabit et Posteritas recordabitur in sacris precibus." — Sign. Lit. O. n. 20 13

Zdaž opat Josef Malý sám dosti zřejmě nenaznačil těmito případy uvedenými, že bylo kam dávati peníze, ano, že jich ani nestačilo?! Což teprve by nám pověděl r. 1748., při smrti své!?

Nástupcem jeho byl opat Antonín Hauk (1748—1763).

Druhý jeho nástupce, opat Filip Zuri (1763—1784) výslovně zaznamenal, že splácel dluhy v letech 1765. až 1775., jež za opata Josefa Malého i jeho nástupce prvního byly nadělány od r. 1738. až 1763. a sice valně přes 65.000 zl. a 105.040 zl.[1]

Opat Josef Malý byl vlastencem, miloval svou řeč i národ. Lidu přál. Z listin lze dočísti se toho a sice z listin českých. Taková listina jedna zní:

„My Josef Malý, sv. řádu Cistercienského, kláštera Velehradského, též v Pylisi a Pastochově v království uherském opat, panenského kláštera Brány nebeské blíž Tišnova Pater Abbas Perpetuus a první prelát v markrabství moravském, Ferdinand převor a celý konvent ..... vyznáváme tímto listem ....., kterak poctivý, milý a věrný poddaný náš, Jiřík Šaňák, nynější tesař klášterský, nás, bychom jemu místo mezi prádlem klášterským strany jedné a palírnou panskou strany druhé ležící a při něm se vynacházející zahradou proti záplatě slušné odprodati, nýbrž také milostivě povolení uděliti na tomž místě sobě dům znovu na své útraty vlastní vystaviti ....“ Obšírný list tento vydán 1. ledna 1735. Vyhovělo se Jiříkovi Šaňákovi, kterýž vyplatil za místo 50 zl., každý zlatý po 60 kr., byl úplně osvobozen ode všech platův a povinností, toliko dával do důchodu klášterního ročně 4 zl. platu domovního a měl „vartu“ při klášteře jako jiní řemeslníci a služebníci klášterní, ale za to dovoleno mu bylo pásti na pastvisku panském jednu krávu a dva kusy černého dobytka za nepatrný poplatek roční do důchodu klášterního. Tento domek, kterýž měl čís. 7., široký na $6^1/_2$ sáhy, se stodolou 4 sáhy dlouhou, 2 sáhy širokou, se zahrádkou v předu, dvorkem a zahradou v zadu výměry $3^2/_4$ achtelů moravských, přešel na bývalého panského zahradníka, Antonína Gromanna, od něhož pak r. 1777. odkoupil jej za 500 zl. panský bednář, Jan Hratský s přivolením opata Filipa Zuriho za těchže podmínek, aby ročně platil do klášterních důchodův ony 4 zl. i roční poplatek za pasení. Listina německá, kterouž tento kup schválen byl, psána jest 1. srpna 1784.[2]

---

1) Rkp. v zem. archivu v Brně: ... „Sub Tit. Dno Josepho Abbate contracta sunt debita et a me soluta ...“ Sig. B 52.

2) Rkp. v zem. archivu v Brně. Sig. G. 127, 5. — Uvedený převor se jmenoval dle seznamu Trtinova z r. 1740.: P. Ferdinand Kostroschütz. — Rodina Šaňákova dosud jest v Uh. Hradišti; stavitel Jan Schaniak. Prádlo klášterní bývalo za mlýnem u zástavy, kdež nyní dům Hybnerův. Palírna panská bývala, kde nyní jest c. k. pošta v domě Obzinově. Místo tedy mezi prádlen a palírnou jest nynější dům hajného Sedláčka. Tak dosvědčoval sám hajný Sedláček i p. Hybner a tak dosvědčí dosud starší lidé na Velehradě.

Hle, jak odměňovány věrné služby! A poddaným zdaž nepomáhal prelát v čas neúrody? Četli jsme již o tom vlastní slova.

Jiný případ ještě výmluvnější podává svědectví. R. 1735. hlásil se do kláštera velehradského Martin Zuri narozený ve Vídni. Opat Josef Malý nepřijal ho, poněvadž jako rodilý Vídeňan prý nezná jazyka českého, bez jehožto znalosti žádný do kláštera velehradského přijat býti nemůže. Zuri musel nazpět do Kroměříže, kdež od mládí svého byl študoval. Zde tedy věnoval se opět obzvláštní pilností studiu češtiny a když po roce zase přišel na Velehrad a se osvědčil znalostí češtiny, byl přijat do kláštera 22. srpna 1736. Dáno mu klášterní jméno Filip. Později stal se opatem r. 1763—1784, kdy klášter velehradský zrušen. Byl tedy Filip Martin Zuri posledním opatem a prelátem cisterciáckým na posv. Velehradě.[1])

Prelát Jos. Malý osvědčil se ctitelem ss. Cyrilla a Methoděje, apoštolů slovanských. Nejen oltáře a kaplice ss. Cyrilla a Methoděje v kostele marianském vyzdobil nádherně, nýbrž užíval o výroční slavnosti ss. Cyrilla a Methoděje zvláštního officia čili hodinek církevních ve svém klášteře („methodum officii ss. Cyrill et Methodii in meo monasterio usitatam accludo") a žádal 29. července 1737 visitatora, aby toto zvláštní officium velehradské bylo vydáno tiskem a přijato do nového propria[2]) na den 9. března. Na ten den bývala také na Velehradě veliká slavnostní řeč na poctu ss. Cyrilla a Methoděje.

---

[1]) Zap K., Památky archeol. 1863 str. 306 b.

[2]) Bilovský Bohum. Jos. tiskem vydal r. 1709 v Olomouci u Ig. Rosenburga: „Nábožné putování k ss. Cyryllovi a Strachotovi, apoštolům Bulgarským, Kazárským, Moravským, potom i Českým, arcibiskupům Velehradským, Moravské a České země ochráncům a patronům, u těch národů víry křesťanské katolické horlivým učitelům a vykladatelům, otcům našim duchovním ke cti a k zvelebení. a k pobožnosti lidu Moravského obecného rozmnožení vydané, roku 1709."

V tomto „Nábožném putování" podává Bilovský napřed životopis ss. Cyrilla a Methoděje většinou dle čtení („lectio") z tisknutého („impressum") a psaného („manu scriptum") propria (zvláštních hodinek) velehradského. Po životopisu ss. Cyrilla a Methoděje pak jsou „Hodinky o ss. Cyryllovi a Strachotovi" zajisté dle téhož „Proprium Wellehradense." — Spisek velmi zajímavý.

Na konec životopisu praví Bilovský: „Kteréhožto času (r. 908) i slavné město Velehradské v království moravském svůj konec vzalo, na kterémžto místě po 294 letech, před létem Páně 1202 založen jest klášter Velehradský, sv. řádu cisterciénského pod tou regulí, kterou v řádu s. Benedikta jsou zachovávali ss. bratři Crha a Strachota. A tu od mnoha let každoročně 9. března se ctějí a světí jakožto ochránci země moravské, otcové naši duchovní, pomocníci netoliko neduživých na těle, ale také mnohých majících velkou zkázu na duších svých. Ty tehdy podle napomenutí Ekklesiastika v kapitole 44. Chvalmež muže slavné . . ."

V „Hodinkách" opakuje se často veršík:
℣. Svatí apoštolové Crho a Strachoto,
℟. Odvraťte od nás blud světa tohoto.

Scházelo se také na tuto slavnosť cyrillo-methodějskou na Velehradě vždycky hojně kněžstva i lidstva.[1])

Ve vikariátu českém všecky kláštery cisterciácké slavívaly slavně svátek apoštolů slovanských, ss. Cyrilla a Methoděje, avšak cisterciácký klášter na Velehradě měl obzvláštní předpis a slavíval cyrillo-methodějský svátek nejslavněji ze všech.[2])

Opat Josef Malý přál řeholníkům, svým duchovním synům. Všichni ho ctili jak otce velmi dobrého a pečlivého. Tak víme již ze zprávy potvrzené provisorem P. Leop. Trtinou. Slyšme však i zvěsti ze soukromých dopisů prelátových. Že dal Ořechov upraviti nádherně, četli jsme. Ale pro koho byl zámeček upraven? Snad pro preláta samého? Nikoli. Pro novice, pro študenty a řeholníky! Píšeť svému milému P. Engelbertovi do Ivanovic 6. září

Modlitba (na jitřní). Všemohoucí milostivý Bože, který jsi nás skrz blahoslavené vyznavače tvé, a naše apoštoly a ochránce, Cyrylla a Strachotu, k pravé víře přivésti ráčil, uděl prosíme, abychom, kteří nyní jejich slavnosť světíme, jejich také věčnou radosť dosáhnouti mohli. Skrze Pána našeho Ježíše Krista .... Amen.

Modlitba (na komplet). Všemohoucí nejmilosrdnější Bože, který nechceš smrti hříšníkův, ale aby se obrátili a živi byli, vzhledni na národy, kteříž skrze učení ss. apoštolů našich, Crhy a Strachoty, jméno tvé vzývají, aby skrze milosrdenství tvé a jejich přímluvu v jednotě víry, naděje a lásky trvati, a k tobě přijíti mohli. Amen.

Jiná modlitba. Ty, Pane Bože, všeho Stvořiteli, chtěl jsi chrám tento tvůj svatý na Velehradě k mnohých spasení založiti, rač zachovati svatý dům tento neposkvrněný s obyvateli a příbuznými jeho, ať v něm vždy pozůstává pokoj, tichosť a požehnání tvé: Skrze Ježíše Krista, tvého milého Syna, Pána a Spasitele našeho, který s tebou i s Duchem sv. živ jest a kraluje Bůh na věky věkův Požehnaný. Amen.

Modliteb ostatních a písní nebudu již uváděti. Dostačiť ukázky tyto, abychom znali aspoň něco z propria velehradského. Které proprium či zvláštní officium chtěl míti prelát Josef Malý tiskem vydáno? Tištěné či psané? Ať kterékoli, vždycky bude míti svou důležitosť a velkou cenu v dějinách oslavy ss. Cyrilla a Methoděje proprium velehradské.

[1]) Rkp. v zem. archivu v Brně: „... Festa, quae in meo monasterio speciali officio colerentur, non sunt, nisi unicum festum SS. Cyrilli et Methudii, Patronorum Moraviae, estque festum fori in Moravia et Patrocinium sub titulo sermonis majoris, absque tamen solemni octava, eo quod incidat in Quadragesimam pro ordinario. Methodum officii ss. Cyrilli et Methudii in meo monasterio usitatam accludo obsequiose rogans, quatenus Sua Amplitudo dignaretur curare typis mandare ad novum proprium pro 9. Martii. Reliqua ast tantum aliqua colimus ritu in moderno Proprio impressa.“ — Sign. Lit. O. n. 7.

[2]) Ordo divini officii recitandi missasque celebrandi juxta ritum Cisterciensem ad usum Vicariatus Bohemiae pro anno Dñi MDCCLXIII. etc. (v universit. bibliot. ve Vídni) má na str. 19 následovně: „Martius 8. d. Fer. 3. de ea..... In Vesp. com. SS. 40. Mart. Vesp. Def. — §. In Bohem. et Morav. Vesp. de SS. Cyrillo et Methudio c. a. ex Propr. com. fer. et SS. 40 Mart. extra Wellehr. Cras in Bohem. MM. min. in Mor. maj. Wellehr. serm. min. In Laud. et M. priv. com. fer. et SS. M. Ev. fer. in fin. in M. maj. or. un. In princip. in utraque Gl. Tr. Cr. In M. fer. sub hor. or. 2. de SS. Mart. 4 A cunct. In Vesp. com. fer.

1738. v soukromém dopisu, že „studující řeholníci jsou tou dobou na prázdninách a na zotavené v Ořechově.“ [1]) A v jiném listu 22. září 1738 praví, že na sobotu nejbližší chce svolati kapitulum, poněvadž poslední oddíl nebo část řeholníků jest v Ořechově na prázdninách.“ [2])

Po oddílech tedy chodívali na prázdniny do útulného Ořechova.

Jiný případ. Již r. 1720. dle seznamu P. Engelb. Hermanna byl v panenském klášteře Brána nebeská u Tišnova proboštem P. Tomáš Mudrák, řeholník velehradský. Nastal spor, má-li klášter velehradský či nemá právo ustanovovati probošta do kláštera tišnovského. Generální vikář poslati tam měl o své ujmě, jak žádala abatyše, za probošta P. Desideria Resche z kláštera plasského. Pak-li tak učiní, co se stařičkým dosavadním proboštem P. Tomášem z Velehradu? V té příčině táže se prelát Malý o radu P. Engelberta 22. září 1738. řka: „Když přijde nový probošt, třeba neprávem, P. Tomáše nechati zde sužovati, zdálo by se přes příliš tvrdým jemu člověku starému a zasloužilému.“ [3]) A zajisté ušetřil onomu „dobrému muži“ („bono viro“, jak ho v jiném listu 2. října 1738 jmenuje) těch jistých a krušných trampot. Avšak P. Tomáš brzy rozloučil se s tímto světem. Neboť r. 1740. v seznamu P. Leop. Trtiny již ho není.

Ve cti a vážnosti měl svou matku stařičkou a dobře jí činil na Velehradě. Také řeholníci sobě jí vážili. Neboť v dopisu svém P. Engelbertovi dne 26. července 1737. připojil opat, Josef Malý, v poznámce závěrečné: „Stařičká matka má, již značně zdravější, doporučuje se s přemnohými pozdravy do všech mší svatých.“ [4])

Toho roku sám také churavěl opat Josef Malý. Ale doma se léčil, jak o tom psal P. Engelbertovi dne 27. července 1737. [5]) Nemoci časem přibývalo. Léčil ji v Teplicích u Trenčína, odkudž 20. června 1745. psal generálnímu vikáři stížnosť proti abatyši tišnovské a žádal o zadosťučinění či satisfakci. Patrno, že spor neblahý trval déle a nepřispíval k zotavení v nemoci. A přece býval opat Malý velmi pilným v úředních povinnostech a pracích svých. Kde nestačilo dne, nastavoval noci. Na př. 22. dubna 1738.

---

1) Rkp. v zem. archivu v Brně: „. . . intimo autem quod studiosi Religiosi sint in vacantiis actu Ořechovii propter quietem habendam . .“

2) Rkp. v zem. archivu v Brně: „. . . ultima Parthia est in vacantiis Ořechovii meorum Religiosorum.“

3) Rkp. v zem. archivu v Brně: „. . . An eo ipso P. Thomas noster sit revocandus domum? an non? Ratio est, quia adveniente altero, licet via facti non juris eundem inibi torqueri sinere perquam durum videtur tali homini seni et emerito.“ — Sign. Lit. O. n. 20.

4) Rkp. v zem. archivu v Brně: „P. S. Mea senex mater jam sat notabiliter convalescens se in omnia sancta cum plurima salute recommendat.“ — Sign. Lit. O. n. 17.

5) Rkp. v zem archivu v Brně: „. . . vix comparere potero, eo quod inchoaverim curam acidularum aegrensium (= Egerwasser gebrauchen), quae interrumpi non potest.“

vykonav mnohé práce a napsav několik listin i dopisův, poznamenal v jednom dopisu P. Engelbertovi, že psán jest „v noci“ („noctu“).[1])

Kromě úředních listin a soukromých dopisů prelát Jos. Malý psával také svoje promluvy či kázaní, jež měl o visitacích na př. v panenském klášteře u Tišnova.[2]) Mimo to napsal „Archivum Wellehradense“, jež zachovalo se v rukopisu, kteréhož použil i Dr. Řehoř Volný při sepisování církevní topografie své jako pramene spolehlivého. Dr. Řehoř Volný nazývá preláta Josefa Malého výslovně „spisovatelem.“[3])

Velmi činný život svůj, prospěšný mnohým ve mnohém, ukončil opat Josef Malý v lázních trenčínských 14. června 1748.[4]) Kde se léčíval, tam dokonal. Čest budiž požehnané památce jeho! Neboť pravdu zajisté napsal o Josefu Malém císař Karel VI., když potvrdil volbu jeho za opata velehradského, že přiměly ho ku potvrzení zvoleného opata Josefa Malého zvláště „dobré vlastnosti, učenosť a zbožný život“, jež císaři byly na zvoleném vychvalovány.

Jan Vychodil.

---

[1]) Rkp. v zem. archivu v Brně: „Wellehrad 1738. 22. Aprilis noctu.“ — Sign. Lit. O. n. 18.

[2]) Rkp. v zem. archivu v Brně. — Sign. Lit. O. n. 14.

[3]) Dr. Gregor Wolný, Kirchl. Topografie. Olmützer Erzdiöcese II., pag. 259 et 261.

[4]) Dr. Řehoř Volný ve své topografii napsal 16. června zajisté mylně, neboť „Ordo divini officii recitandi missasque celebrandi juxta ritum Cisterciensem etc. na r. 1763 uvádí na str. 42 na den 14. června: Anniv. Obit. Rssi ac Ampssi DD. Josephi Malý Wellehradii Abb. 1748.

Kníž. arcib. knih- a kamenotiskarna v Olomouci.

Olomoucký časopis „Našinec“ ze 6./X. 1897. č. 114. napsal: „Právě vyšel ročníku VI. svazek 1. **s obsahem vzácným.** Ponechávajíce sobě o prvním tomto svazku obšírnější posudek pro příště, vyslovujeme tím **upřímné potěšení**, že Sborník k novému životu probuzen a že **mezera opravdu citelná v literatuře naší čestně vyplněna. Odporučujeme jej všem pravým stoupencům myšlénky cyrillo-methodějské co nejvřeleji.“**

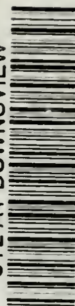
Nejobšírnější, předůležitá práce, odnášející se k dějinám cyrillo-methodějským, jest v 1. sv. Sborníku Velehr. roč. VI. „List Hadriana II. v pannonské legendě a bulla Jana VIII. Industriæ tuæ.“ O této práci napsal universitní professor pražský, Dr. Frant. Pastrnek, spisovateli, že obdivuje se mu nemálo, kterak vzdálen všech velkých pomůcek a zanešen pracemi svého duchovního úřadu, ponořuje se tak hluboce v záhadné otázky cyrillo-methodějské a **s patrným úspěchem je objasňuje.** Vyslovuje též úplné uznání spisovateli za svědomitou práci dle hesla: Οὐδὲν γὰρ τῆς ἀληθείας φιλαίτερον.

Slovutný spisovatel, probošt Dr. Lenz, nazval ji **„pracnou a učenou.“** Známý ctitel ss. Cyrilla a Methoděje, rajhradský P. Method Halabala, rytíř Božího hrobu, přiznal: **„S velikou radostí** přečetl jsem sv. 1. ročníku VI. Sborníku Velehradského, zvláště **obšírné a důkladné důkazy** o listu papeže Hadriana II. — Článek „Hrob a ostatky s. Cyrilla, apoštola slovanského“, jest **pravou drahocennou perlou** ve Sborníku . . .“

Podobných úsudků mohlo by se napsati mnohem více. Avšak veřejnosti naší zatím dostačí snad tato trojice, aby věděli našinci, jak církevníci tak vlastenci, že zase máme něco dobrého ve Sborníku Velehradském.

Aby Sborník Velehradský „vždy větší obliby docházel a badatelům za kolbiště sloužil“ (Praž. Týdenník 1883, č. 30.); aby o Sborníku zase řečeno býti mohlo, „že Morava sobě statně počíná“ (Pastýř duchov. 1883, seš. XI.): posýlejtež naši spisovatelé příhodné články pro Sborník Velehradský a všímavé naše čtenářstvo všímej sobě tohoto podniku a podporuj, odebírej Sborník Velehradský!

Příspěvky literární i peníze přijímá i administraci obstarává **Josef Vyvlečka**, vikář při metropolitním chrámu Páně v Olomouci

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 17 15 01 023 2